

Новоолександрівський заклад дошкільної освіти
(ясла-садок) загального розвитку «Веселка»
Новоолександрівської сільської ради

Консультація для вихователів

***Суперечливість сучасних підходів до
організації занять***

Підготувала і провела
вихователь-методист:
Марина Шенгелія

У дошкільній дидактиці традиційно виокремлюють такі основні **види дитячої діяльності**: ігрову, предметно орієнтовану і навчальну, які, як зазначає доктор психологічних наук Віктор Слободчиков, є суспільними за походженням, змістом і формою.

Особливості навчальної діяльності дошкільників

На відміну від інших видів дитячої діяльності, **ефективність навчальної залежить від того**, наскільки кожна дитина розуміє і приймає навчальне завдання – навчання чогось нового.

Виокремлюють три **форми навчальної діяльності**:

- навчання у процесі повсякденного життя;
- заняття за вибором дітей;
- обов'язкові (спеціальні) заняття.

Науковцями і практиками визнано, що формування навчальної діяльності можливе лише під час спеціально організованих занять, коли дитина приймає навчальне завдання, поставлене вихователем, і засвоює способи його розв'язання.

Нині, на жаль, заняття часто перетворюється на дидактичний каламбур – веселу, дотепну гру, після якої мало що залишається в головах, душах і серцях дітей. Водночас відмова від занять як основної форми навчання в дошкільному закладі й **використання лише ігрових форм роботи негативно позначається на розвитку дітей** і підготовці їх до школи. Варто наголосити, що так званий нетрадиційний (іноді навіть пишуть – інноваційний) підхід до організації навчання дітей далеко не завжди може гарантувати ефективність освітнього процесу. Часто трапляється так, що не традиційність лише шкодить. Новація заради новації, не традиційність заради моди – хибний і вельми небезпечний шлях.

Навчальна діяльність – це різновид діяльності, що полягає у засвоєнні суб'єктом знань, вироблених людством.

Отже, некоректно використовувати термін «нетрадиційне заняття» з дітьми. Адже це означає, що до проведення такого заняття вихователь використовував лише традиційні форми роботи з дітьми. Але ж у цьому немає нічого поганого. Талановитий фахівець може провести заняття, використовуючи лише традиційні форми роботи з дітьми, так, що всі «новітні шоу» поряд з ним змарніють. Усе залужить від професіоналізму педагога, а не від того, було це заняття традиційним чи якимось іншим.

Сучасні технології нас цілком підкорили – проникли практично до всіх сфер нашого життя. Природно, що десь це на краще, десь не зовсім. **Одним з найуживаніших термінів** упродовж двох останніх років на теренах інтернету є «педагогічний дизайн».

Педагогічний дизайн заняття

Педагогічний дизайн заняття – це **спланований систематичний процес**, що передбачає реалізацію таких **чотирьох компонентів**:

- предметно-просторового;
- пізнавально-діяльнісного;
- соціально-особистісного;
- рефлексивно-творчого.

Отже, педагогічний дизайн заняття складається із зазначеного мінімуму компонентів. Своєю чергою, кожен із компонентів складається з комплексу необхідних елементів. Розглянемо зміст кожного з компонентів.

Предметно-просторовий компонент

«Простір» і «середовище» близькі за своєю суттю поняття. Простір існування людини, тобто середовище її існування, – це природне і соціальне оточення людини. З огляду на це дуже важливо розглядати **освітній простір** як систему впливів і умов формування особистості дитини, а також можливостей для її розвитку, що містяться в соціальному і предметному оточенні. Якщо йдеться про освітній простір, ми маємо на увазі локальний простір дошкільного навчального закладу і зокрема конкретний простір заняття – мікропростір. Отже, **мікропростір** – це сукупність матеріальних чинників освітнього процесу та міжособистісних відносин, які встановлюють суб'єкти освіти (педагог і дитина) у процесі своєї взаємодії на занятті.

Основна мета організації простору заняття полягає у прагненні педагога побудувати, змодельовати процес навчання так, щоб кожна дитина опинилася у сприятливих для її розвитку умовах, відчула комфортний вплив усього освітнього процесу заняття. Змістовно предметно-просторовий компонент освітнього простору заняття **може містити такі елементи:**

- *групова кімната, зала (затишний кабінет)* для ефективної роботи – тепла, добре освітлена, з необхідним мінімумом зручних модульних меблів;
- естетичний *наочний і дидактичний матеріал* розвивального характеру;
- *технічні засоби навчання* – комп'ютер з підключенням до інтернету, мультимедійний проектор, телевізор з великим екраном;
- *символічна атрибутика*.

Пізнавально-діяльнісний компонент

Пізнавально-діяльнісний компонент складається з комплексу елементів, які дають змогу суб'єктам освітнього процесу залучатися до різних видів діяльності, концентруючи їх особистісне зростання і прагнення до успіху. Цей **комплекс елементів забезпечує:**

- діяльні сну структуру освітнього процесу на занятті;
- гнучкість і розвивальний характер програмових вимог, які реалізують під час заняття.

Соціально-особистісний компонент

Соціально-особистісний компонент – це **стиль презентації навчального матеріалу** педагогом, заснований на принципі розвитку партнерської взаємодії з дітьми, тобто особистісно орієнтовані форми навчання. Інакше кажучи, названий компонент – це **педагогічне забезпечення** розвивальних можливостей освітнього простору.

Рефлексивно-творчий компонент

Рефлексивно-творчий компонент несе на собі основне навантаження щодо **задоволення і розвитку потреб суб'єктів освітнього процесу у:**

- відчутті безпеки;
- збереженні і підвищенні самооцінки;
- визнанні з боку оточення;
- самоактуалізації.

Основними елементами цього компонента є:

- *авторитет педагога;*
- *взаєморозуміння і задоволеність усіх суб'єктів взаємовідносин;*
- *позитивні установки на діяльність і взаємодію;*
- *якісна результативність взаємодії суб'єктів.*

Педагогічний дизайн заняття передбачає **зв'язок і взаємозалежність** компонентів, зокрема:

- *інтеграція просторово-предметного і пізнавально-діяльнісного компонентів* забезпечує зав'язку, мотивацію заняття, актуалізацію та активізацію знань;
- *пізнавально-діяльнісного та соціально-особистісного* – створює певний психологічний клімат;
- *соціально-особистісного і рефлексивно-творчого* – створює певний характер взаємовідносин суб'єктів.

Суб'єкти освітнього простору заняття – педагог і діти – перебувають в епіцентрі моделі педагогічного дизайну. Зауважу, що вихователю, безумовно, належить ключова роль в організації освітнього простору заняття.

Упродовж десятиліть заняття зазнавало модифікацій за всіма без винятку важливими і другорядними параметрами. Деякі знахідки педагогів виявилися корисними, а саме: тематичний розподіл запропонованого дітям мовленнєвого матеріалу, робота за блоками і складеними модулями тощо. Проте деякі не виправдали себе, зокрема заняття-шоу та розважальні заходи, які більше схожі на «театр одного актора», де автором, режисером і навіть виконавцем ролей є одна людина – вихователь.

Заняття як процесуальна система базується на положеннях дидактичної теорії. Виокремивши зі всієї сукупності компонентів дидактичної підсистеми ті, що закономірно повторюються, і побудувавши дидактичну «сітку», можна встановити зв'язки між компонентами заняття, а потім визначити його структуру.

Структура заняття – це сукупність різних варіантів взаємодії між елементами заняття, що виникають у процесі навчання і забезпечують його цілеспрямовану дієвість.

Структура заняття визначається його змістом і місцем у циклі занять. Традиційно заняття складається з етапів, кожен з яких пов'язаний з рухом до поставленої мети в межах повного часового відрізка і є структурним елементом заняття. Проте один лише «набір» етапів заняття, розміщених у певній послідовності, не складає його структури. Структура заняття зумовлюється **сукупністю закономірностей внутрішньої організації**, згідно з якими компонується його етапи.

Сучасне заняття – це форма навчання дітей дошкільного віку, в якій педагог, працюючи з усією групою, підгрупою або індивідуально у визначений режимом час, організовує і спрямовує пізнавальну діяльність з урахуванням індивідуальних, вікових можливостей і освітніх потреб кожного вихованця.

Нами розроблена й упродовж п'яти років експериментально апробована концептуальна модель організації занять із навчанням, розвитку мовлення і мовленнєвого спілкування дітей на основі системного підходу.

Запропонований нами педагогічний дизайн заняття дає змогу **унаочнити концептуальні підходи до пропонованої чотирикомпонентної структури** заняття.

Педагогічні стереотипи та дидактичні штампи

Педагогам часто доводиться стикатися з необхідністю переосмислення особистого досвіду і власної педагогічної системи, долати педагогічні стереотипи та дидактичні штампи.

Конспект заняття

До педагогічних стереотипів і дидактичних штампів варто віднести використання словосполучення «конспект заняття».

Іноді від вихователів можна почути такі фрази: «Робота більше не приносить задоволення», «Не розумію, навіщо я цим займаюся і пишу ці кляті конспекти», «Роблю якусь безглузду, нікому не потрібну роботу». Зазвичай, це свідчить про те, що у вихователя професійна криза, яка, як відомо, виявляється у трьох аспектах: емоційному виснаженні, цинічному ставленні до праці та її результатів і нестачі почуття особистісного досягнення. Людина відчуває постійну втому, дратівливість, втрату інтересу до праці. У роботі вихователя дошкільного навчального закладу це може статися тоді, коли за «малим великого не видно», коли вихователь-методист наполягає на «паперовому мотлоху», і що більше написано, то вище цінується діяльність...От і пишуть вихователі «днями і ночами», «витворюють» щось нове і обов'язково – «нетрадиційне»...

Що ж означає поняття «конспект»?

Конспект – це письмовий текст, що систематично, коротко, логічно і зв'язко передає зміст джерела інформації (статті, книги, лекції, заняття тощо). Це систематичний, логічно зв'язаний запис, що об'єднує план, тези, виписки або принаймні два з цих типів записів. Наголосимо, що перша частина визначення цього поняття – *систематично, коротко, логічно і зв'язко передає зміст* – це основні вимоги, яким має відповідати конспект за суттю. Адже виписки з окремими пунктами плану, якщо в цілому вони не відображають логіки викладу, якщо між окремими частинами запису немає смислового зв'язку, – це не конспект. Конспект коротший, ніж інші види записів. Але конспектом, написаним одним педагогом, не завжди можуть користуватися інші. Конспект заняття можуть писати фахівці, вихователі, які мають достатній теоретичний і практичний досвід. Зазвичай конспекти доповнюють новими матеріалами, удосконалюють, уточнюють.

Систему конспектів іноді відносять до технологій.

Сценарій заняття

Сценарій – це текст, написаний як основа для певної форми роботи (вистави, розваги, свята тощо). Це сюжетна схема чи заздалегідь підготовлений детальний план проведення певного заходу. Сценарій зазвичай нагадує п'єсу.

Сценарій заняття з дітьми – це **сюжетний, підготовлений заздалегідь план проведення заняття**, який умовно можна розділити на частини:

- **зав'язка** – герой або герої, з якими діти знайомляться зазвичай під час сюрпризного моменту (експозиція), потрапляють у драматичну ситуацію, що підводить до ускладнення (перша частина заняття – *комунікативна діяльність* – запитання до дітей, актуалізація знань, словника тощо);
- **ускладнення** – найскладніша частина сценарію, що містить обов'язкове ознайомлення з чимось новим і невідомим (друга частина заняття – *пізнавальна діяльність* – введення нових слів, ускладнення та збагачення активної лексики дітей тощо);
- перипетії, до складу яких може входити одне або кілька ускладнень, і **кульмінація** – момент найвищої напруги сюжету – апогей, коли досягається вища точка (третя частина заняття – *перетворювальна діяльність* – вправи з формування граматичної правильності мовлення тощо).
- **розв'язка і фінал** (четверта частина заняття – *оцінно-контрольна діяльність*, рефлексія).

Сценарій заняття доцільно писати студентам, які готуються до педагогічної практики в дошкільних навчальних закладах, вихователям-початківцям та під час підготовки відкритих переглядів занять усім вихователям незалежно від стажу роботи.

Особливості сюжетних частин заняття

На перетині першої та другої частин заняття відбувається **зав'язка**, яка:

- забезпечує розуміння дітьми змісту своєї пізнавальної діяльності;
- мотивує пізнавальну діяльність дітей та пробуджує інтерес до неї;
- спонукає дітей до пошуку шляхів розв'язання ситуації, що склалася.

Головним на цьому етапі заняття є «зачіпка» – несподіванка, дивовижна подія, що спантеличує, створює проблемну ситуацію, новий поворот в уже відомому матеріалі, сюжеті.

Наприкінці другої частини заняття відбувається **ускладнення** змісту пізнавальної діяльності, а саме:

- ознайомлення з новими термінами;
- розуміння дітьми змісту ускладнень своєї діяльності;
- усвідомлення мети діяльності – того, чого вони можуть досягти на занятті, чого від них очікує вихователь.

Найважливішим на цьому етапі є будь-який **вияв дитячої пізнавальної активності**: здогад, судження, припущення, елементарна гіпотеза тощо. А також важливим є чіткість визначення педагогом нових термінів і понять. Саме вони дають дитині змогу усвідомити відмінність попереднього знання від нового. У цій частині слід активізувати в мовленні дітей такі мовленнєві звороти, як-от: «мені здається», «я не згоден», «можливо, це не так», «я вважаю», «на мою думку» тощо.

Третю і четверту частини заняття розділяє **кульмінація** – діти під час перетворювальної діяльності розв'язують проблемну ситуацію, практично засвоюючи матеріал. Дуже важливо, щоб кожна дитина працювала у природному для неї темпі, маючи змогу поміркувати, усвідомити своє рішення і дії.

І завершує заняття **розв'язка**, під час якої відбувається обговорення виконаної роботи, очікуваних і одержаних результатів.

Остання четверта частина заняття є його епілогом, який додає заняттю цілісності. Адже саме цей етап передбачає рефлексію особистих досягнень дітей під час заняття. Найважливішим є спонукання дітей до самоаналізу, усвідомлення результатів своєї діяльності та діяльності інших.

Отже, ми розглянули сучасні підходи та авторське тлумачення термінів:

- педагогічний дизайн заняття;
- конспект заняття;
- сценарій заняття.

Зауважимо, лише керівник дошкільного навчального закладу та вихователь-методист можуть визначити, як має діяти вихователь – розробляти дизайн заняття, писати сценарій чи конспект заняття.